

РЕЦЕНЗІЯ

доцента, кандидата філософських наук, доцента
кафедри філософії Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
Гончаренко Катерини Сергіївни
на дисертацію **Харькова Сергія Володимировича**
«Взасмовідносини «людина-тварина» в сучасному соціокультурному дискурсі»
подану до захисту на здобуття наукового ступеня PhD з галузі знань – 033 Філософія

Починаючи з другої половини ХХ ст., коли наука набрала швидкий темп в бік свого постнекласичного розвитку, коли сформувався уявлення про ефективність міждисциплінарних досліджень та відкритість наукових систем, а гуманізація природничих наук завдяки екологічному мисленню увійшла в площину гуманітарного дискурсу сформувалася беззаперечна актуальність філософського переосмислення взаємовідносин «людина-природа». Посилення актуальності даної теми відбувається ще й за рахунок катастрофічності подій сьогодення, зокрема, ситуації війни в Україні.

Так, 5-го листопада 2023 року у Ессені (Німеччина) відбулося відкриття виставки/волонтерської акції «Чому? Історія тварин війни», яка була присвячена одній з незахищених категорій живого, що потрапила в жорстокі умови, а саме тварині. Як повідомили організатори даного проекту: для більшості з нас відвідування зоопарку, мабуть, є чи не одним з найприємніших спогадів дитинства. Але думка про зоопарк і тварин, які там живуть, надто тривожить сьогодення та змушує привернути увагу саме через катастрофу, яка стала реальністю в Україні та триває вже понад півтора року. Війна несе багато жертв, а тому тварини зоопарку, як представниками природи в цілому і, зокрема, того живого, що опинилося в жорстоких умовах вимагають уваги. «Незалежно від того, чи це домашні тварини, чи дикі тварини, чи тварини в зоопарках – вони теж постраждали від російської агресії. Як колишня зелена столиця Європи, ми в Ессені знаємо, що таке високі стандарти, а відповідно не маємо лишитися осторонь цих жахів» (Was passiert eigentlich mit Tieren im Krieg? – 5.11-30.11 2023).

Таким чином, робота є актуальною. Має визначену структуру, чіткі формулювання об'єкту, предмету, мети і завдань дослідження. Вартим поваги є перелік опрацьованої література та джерел, значна кількість з яких – іноземними мовами. Положення наукової новизни та висновки дослідження отримані його автором самостійно, і всі без винятків, відповідають постульованій темі. Особливої уваги варта практична складова дослідження, адже вона вибудована таких чином, що не лише на рівні теоретизування, але й в практичній діяльності уможливорює розвиток та посилення екологічної свідомості та впровадження стратегій екологічної культури.

Поряд з цим, у порядку попереднього захисту дисертації, слід висловити окремі зауваження та побажання, врахування яких дасть підстави рекомендувати представлене здобувачем дослідження до розгляду спеціалізованою вченою радою із захисту дисертацій з філософської галузі знань.

1. В есеї італійського філософа Джорджо Агамбена «Ща таке сучасність?» визначається декілька вимірів у трактуванні самого поняття «сучасність». Відтак, мислитель стверджує, що «невизначена сучасність» є предметом мисленнєвих спекуляцій. Сам же він схиляється до думки, що сучасність є специфічним ставленням до дійсності (відсторонене її сприйняття), яка зумовлена «нейрофізіологією зору» та специфікою погляду на події, які відповідають даному моменту часу. Варто згадати і те, що ще Ролан Барт вважав, що «сучасність в несвоечасності», а Вальтер Беньямін приходив висновку, що сучасність це «забігання наперед» та вираження того, чого ще не було. Відтак, звертаємо увагу дисертанта на необхідність визначення поняття «сучасність». Оскільки, якщо слідувати логіці вищезазначеного та враховувати що сучасність є деяким відповідником сьогоденню, то в тексті йшлося б переважно про тварин в умовах війни чи будь-якої іншої трагедії. Так, звертаємо увагу, що в першому розділі дослідження, а саме в підрозділі 1.1, який містить потужну складову історичного екскурсу, сучасністю є і поч. ХХ ст., і напрямки, які розвиваються на сьогоднішній день тощо. Відтак, і

утилітаризм, і трансгуманізм є сучасними напрямками. Пропонуємо дисертанту в теоретико-методологічному обґрунтуванні роботи, визначити підхід до сучасності та встановити його межі.

2. Також пропонуємо уніфікувати позначення згадуваних у дослідженні мислителів на яких опирається дисертант. Так, при кожній першій згадці про попередників, необхідно назвати ім'я, та прізвище інтелектуала, на праці якого має місце покликання. У наступних згадках можна обмежитися ініціалом (ініціалами) та прізвищем, далі – тільки прізвищем автора, згаданого у тексті. Так, до прикладу, в підрозділі 1.1. спершу Швейцер (с.26), далі Альберт Швейцер (с. 27) та ін.

3. В другому розділі дослідження, а саме підрозділ 2.1 дисертант аналізує історію розвитку «зоопаркової справи» та «актуалізує її щодо сучасності». Оскільки сам дисертант є безпосередньо причетним до даної діяльності, можливо є сенс, дійсно актуалізувати даний дискурс та, хоча б в окремих аспектах, розглянути не лише умови зоопарку за часів II Світової війни, а й висвітлити ситуацію, яка склалася після 24 лютого 2022 р. Це дало б змогу увиразнити те, що дисертант зазначає на с. 93: «історичний шлях Київського зоопарку невіддільний від складної історії країни, втілюючи її трагедії та перемоги». Адже історія зоопарку, як власне і країни не завершується періодом II Світової війни.

4. У третьому розділі дисертаційного дослідження наявні таблиці (с.144), графіки (с.145), підбірка анімаційних стрічок (с.159) тощо. Ми пропонуємо винести їх в Додатки до роботи, оскільки це є більш характерним для тексту гуманітарного спрямування.

5. Нагадаємо, що відповідно до законопроекту № 7633 від 04.08.2022, доповненого 02.08.2023 «щодо заборони використання джерел інформації держави-агресора або держави-окупанта в освітніх програмах, в науковій та науково-технічній діяльності», йдеться про неприйнятність використання джерел інформації держави-агресора «зокрема досліджень у галузях природничих, технічних наук, медицини тощо..., що не містять пропагандистських ризиків або є важливими для вивчення потенціалу держави-агресора або держави-окупанта (військова справа, ядерна техніка тощо)». Щодо гуманітарних досліджень, то на використання інформаційних джерел написаних мовою країни-агресора є заборона, оскільки можуть містити «певну ідеологічну складову та необ'єктивний виклад матеріалу». Відповідно, слід звернути увагу, до прикладу, що існують переклади українською мовою і варто звернутися до них. До прикладу, Дж. 43. (с.194) – Маркс К., Енгельс Ф. Святое семейство, или критика критической критики. Против Бруно Бауэра и компании – Маркс К., Енгельс Ф. Святе сімейство, або критика критичної критики. Проти Бруно Бауера і компанії.: Київ. 1958. 228 с. чи Дж. 63 (с.196) – Тённис Ф. Общество и общество / Пер. с нем. А.Н. Малинкина. Социологический журнал. 2015. № 3-4. С. 206-229, є в українському перекладі: Тьоніс Ф. Спільнота та суспільство. Основні поняття чистої соціології. Київ : Дух і літера, 2005. 262 с.

Підсумовуючи сказане, слід наголосити, що дисертація Харькова Сергія Володимировича може бути рекомендованою до захисту за умови врахування викладених вище зауважень та побажань (особливо звернути увагу на останній пункт).

Рецензент:

кандидат філософських наук, доцент,

доцент кафедри філософії

УДУ імені Михайла Драгоманова

Підпис
Завідувачки
Тетяна ГОНЧАРЕНКО
Університету імені Михайла Драгоманова
Підпис
15 07 2024 р.